

Tal wid jubelfästen, hållet i  
Göteborgs trivial-schola, den  
7 martii 1793....

Jörlin, Engelbert,

1700-1829 81 C Br. 1793



National Library  
of Sweden

593

Torlin, E.

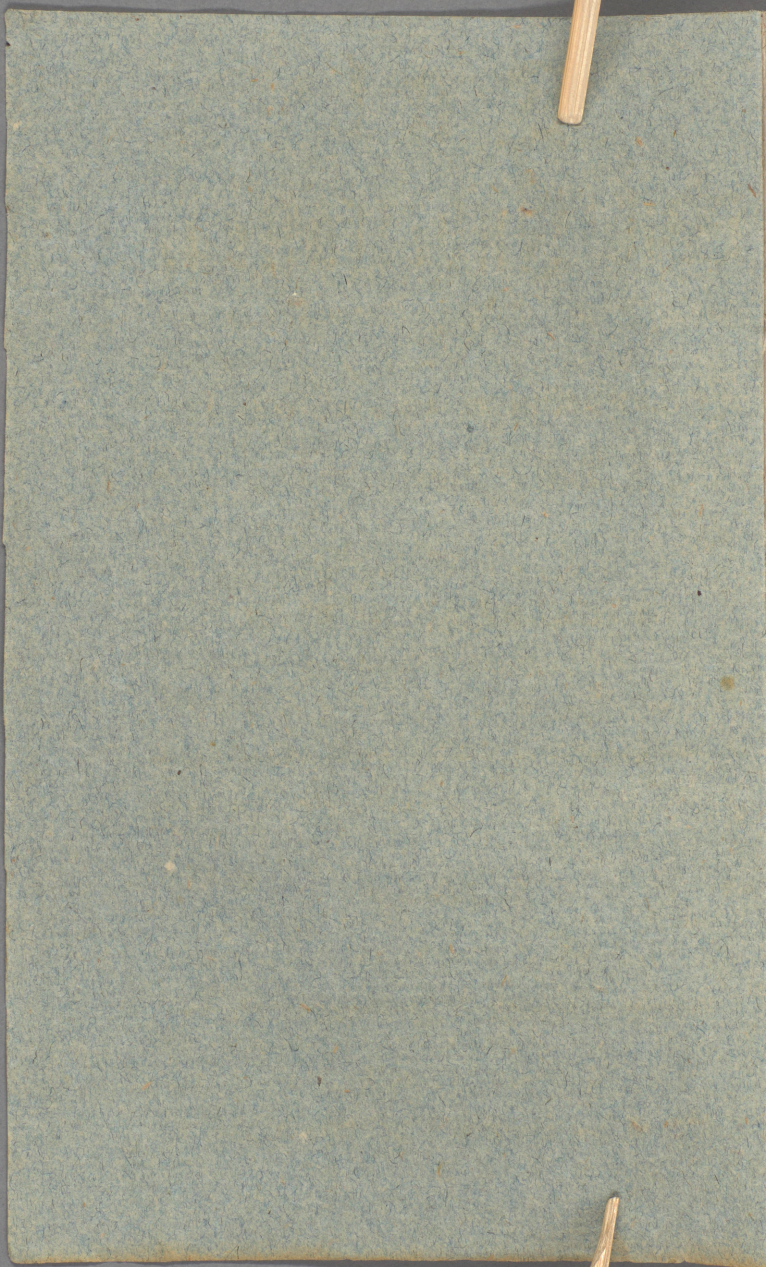
Vill. Su.

Tilly

(P)

1700-1825

1793



1793

Jörline, E.

Tal

Sv. Saml.  
Vitt. Sv.  
Tillf.  
(B)  
1706-1829  
1793

Wid Jubelfästen,

Hället

I Götheborgs Trivial-Schola,

Den 7 Martii 1793.

af

ENGELBERT JÖRLIN,

Rect. Sch. Gothob.

---

*Judicis officium est, ut res ita tempora rerum  
quærere.*

OVID.

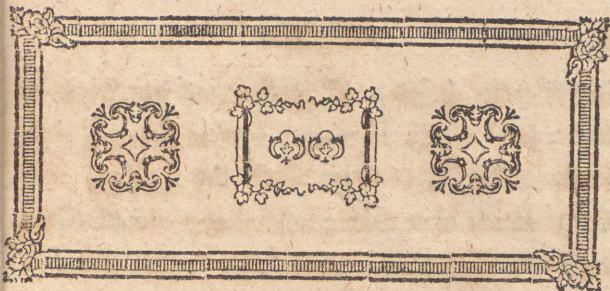
---

Götheborg,

Tryckt hos Samuel Norberg, 1793.





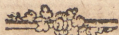


I. N. J.

Mine Herrer!

**D**å en Jubelfæst skal firas öfver et helt Rike, en så fällsynt Högtid, som icke oftare infaller än en gång hwart hundra år, och en fällsam dag, som ingen ibland öf alla tilförene har sedt, och ej heller någon af öf mera får se; så fordrades wißerligen åfwen så fällsynta natursgåfwor, förenade med lärdom och wetenskaper samt en ledig tid och öfwad penna, til at rätteligen kunna förklara wärdet af en så owanlig Helg.

Men som ingen ting af alt detta påfar sig til detta rummet och stället, en Schola, det lägsta trappsteget til lärdom, och första bokstäfverna til Wetenskaper, samt åfwen så litet påfar sig til mig, som ock derföre lotten tilfallet, at här tala: så kan



jag ej heller lofwa, at tilfyllestgöra den höga och lärda smaken, och icke heller förnöja fina och läckra öron. Men jag lofwar likwål det jag kan, nemligen, at icke med onödig widlyftighet utmatta Edert tålmod, då jag nu i möjligaste forrhet skal tala: Om allmänna Jubelfästets instiftande i äldre och senare tider, med deras Orsaker och Andamål i allmänhet, samt om denna wår närwarande Jubelfäst i synnerhet.

Den första Jubelhögstids instiftande, som derföre Tidböckerne minnas, beskriswer oss Moses i sin 3dje Boks 25 Capitel, hwilket Capitel jennwål kan tjena til en allmän Text för alla andra Jubelår. Fyrahundrade och tretio år woro då framsarna, sedan Gud sjelf hade ingådt et nytt förbund med Abraham och hans efterkommande, Israels barn, och lofwat dem både andelig och lekamlig wålsignelse, samt det hårliga Canaans land, eller Palästina, til arfwelott och bewis af detta förbund. Detta glädjefulla Förbundsloftet, saltades likwål något för den trogna Abraham, då Herren tillika förkunnade honom denna spådom: Thetta skal tu weta, at tin såd skal warda främlingar uti et land, thet

them



them icke tilhörer, och man skal göra them  
til trålar, och fara illa med them i 400 år.  
Men öfwer thet folket, som the tjenande warda,  
skal jag en domare wara, sedan skola the draga  
ut med stora häfwor. a) Och just nu hade  
denna Prophetien gådt i fullbordan, då Moses hade  
utfört Israels barn utur Egyptiska tråldomen med  
et Gudomeligt underwerk, genom Arabiska hafswi-  
kens wåstra arm, der 600,000 stridbare män,  
förutan qwinnor och barn gingo torrskodde öfwer,  
men hela Egyptiska hären fördränktes. Moses stod  
nu i steniga Arabien wid berget Sinai; och fick  
då denna Guds befallningen i nämnda 3dje Boks  
25 Capitel, at helga det 50 året til et Jubel-år,  
som i wår Swenska öfversättning kallas klang-år,  
öfwer hela det förlåswade landet, och hela Judiska  
Församlingen. Instiftelsen lyder så: vers. 1, 2, 3, 4.  
— 8, 9, 10. Och Herren talade med Mose  
på Sinai berg, och sade: Tala med Israels  
barn, och säg til them: När I kommen in  
uti thet land, som jag eder gifwandes war-  
der, skolen I hålla landsens helg Heranom:  
så at tu i sex år sår tin åker, och i sex år

U 3

skår

a) I Mos. 15: 13, 14, 18.



skär tin wingård, och samlar in frugtena: men på sjunde årena skal landet hålla 3<sup>er</sup> ranom sina stora helg, i hwilko tu icke skalt så tin åker, eller barga tin wingård. — Och tu skalt räkna sju sådana helgzår, så at sju år skola sju resor tald warda, och then sju helgzårs tiden gör nio och fyratio år. Då skalt tu låta blåsa i basunen öfwer alt edart land, på tionde dagen i sjunde månadenom, rätt på försone dagen. Och I skolen helga thet femtionde året, och skolen kalla thet et frisår i landens, allom them som bo thet inne: ty thet år edart klangår: så skal hwar och en når eder komma til sina ågor igen, och til sina slägt. Men som wi tillika se häraf, at detta 50de eller klang-årets begynnelse icke skulle räknas ifrån utgången genom röda hafwet; utan ifrån första årets ingång i Canaans land, der de ännu icke woro inkomne, så hade också denna Jubelfäst en dubbel orsak, både i deras förlofning från Egyptens bedröfweliga tråldom, och et lycksaligt inneboende i Palästina. Grundläggningen til Jubel-året, låg wäl sålunda uti hwilo- eller sjunde årets helgande, men grunden til detta åter, härleder sit ursprung från



från sjelfwa Skapelsen och hela människoslägtets stamfader Adam i Paradiset, som först fick den befallning, at med alla sina efterkommande helga den sjunde dagen eller Sabbaten. Detta budet förnyades derföre åter å nyo igen, efter 2508 års förlopp, från Adam, då HErran sjelf skref det med egen hand på en stentafla: Kom ihog at du helgar hwilodagen, d. å., at affkilja sjunde dagen ifrån alla de andre allmänna och gemena dagars göromål, til något högre och ädlare bruk, nemligen Guds sanna kannedom och dyrkan: och således innehölt werfeligen denna Jubelfäst en stadigwarande Åminnelsehögtid, af alla Guds nådeförbund och wålgärningar med människoslägtet, ifrån Adam til Abraham, och ifrån Abraham til Mosen, och sedermera alt framgent: så mycket nödwändigare på denna tid, då hela världen låg försoffad i hedniskt mörker och afgudereri. Men då skulle Judiska församlingen hwart 50 år förnya, helga och sira en allmän Hålg och Högtid, til åminnelse af alla Guds nådeförbund och wålgärningar, med lof och tackfågelse, i alla sina slægter och landsåndar, hwartil hela landet upmanades med basuners ljud och skallande, på 10de dagen i månaden Tisri, som swarar emot vår September.

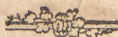


Men jemte dessa förnämsta orsaker til detta första världens Jubel-års instiftande, hade och HErren sina nådiga åndamål dermed förenade, til de nödlidandes, eländas och förtrycktas hjälp; såsom alt samma Capitel föreskrifver: så at, om någon för fattigdom måst sälja sin arfwelott och egendom, så skulle han med klang-årets ingång, åter fritt få tiltråda densamma igen; hwaremot köparen weste, at icke betala mera, än som swarade i wårde til nästa klang-året. Om någon förtryckt och fattig råkat i tråldom; så skulle han på Jubel-året släppas lös, och fri gå ut til sin egen slägt och folk; så snart basuneljudet hördes falla, på första klang-års dagen, som förkunnade, at hans förlofning nal-kades; ty HErren tålde intet slags tråldom, ibland et fritt folk, som han sjelf hade befriat och förlofsat ifrån alt både andeligt och borgerligt slafweri.

Sluteligen hörer och til detta ämnet, at i lika forrhet omnämna, det dessa Judiska Jubel-åren icke warade längre, ifrån första inrättningen, än intil det Babyloniska fångelsset, som i det närmaste utgör en tid af 897 år. Orsaken dertil war Juda-folkets ogudaktiga lefwerne emot HErran sjelf, samt deras



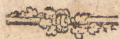
deras girughet och obarmhertiga hårdhet emot den fattiga och förtryckta nåstan; ty såsom de misbrukade alla andra Guds bud och förbund; hwaröfwer HErren sjelf klagade genom Propheten Hoseas: De bryta mit förbund, likasom deras stams fader Adam före dem gjort hade; så ohelgades också klang-års förbundet på lika sätt; hwarföre och HErren aldeles uphof denna Jubel-högtid, igenom Propheten Jeremias i des 34 Capitel, just då, som deras sista Jubelfäst inföll; ty de gåfwo mål sina slafwar, trålar och trålinnor lösa, när sjelfwa klang-året inföll; men så snart det war förbi, så twingade de dem strax under oket igen, twårt emot HErrans förbund och ändamål; och dertföre heter det i samma Capitel (vers. 13, 16, 17.) Detta säger HErren Israels Gud, jag har gjort et förbund med edra fäder, då jag förde dem utur Egypti land, utu tråldomens hus; men I hafwen åter trätt derifrå, och ohelgat mit namn, och hwar och en igen taget sin trål och trålinna, dem I haden frigifwet, at de skulle wara sina egna, och twingen dem nu, at de måste wara edra trålar och trålinnor. Dertföre säger HErren altså: I hörden icke mig, at I måtten utropat et fri-år, hwar och en sinom broder och sin nåsta:



Si, så ropar jag eder et annat frei-år ut (at förderfwas) til swärd, til pestilens, til hunger, och skal icke låta eder blifwa hemma i något rike på jorden; hwilket bedröfweliga utrop tog strax sin början med det Babyloniska fångelse, 600 år före Christi födelse, och har sedermera följt detta olyckliga folket in til denna dag, och bekräftar åfwen en deras egen lärare, Majmonides, at de aldrig mer, ej heller under det sednare Templet, ågde något Frei- och Jubel-år.

Ifrån denna tiden war en allmän tystnad om Jubel-år i hela världen, intil 1300 år efter Christi födelse; då en Romersk Påfwe Bonifacius den 8de instiftade den första Jubelfäst i Nya Testamentet.

Hans orsaker härtil wet man ej noga at upgifwa, om icke den, at efterapa det gamla Judiska Jubel-året; men ändamålet dermed är solklart och tydeligt. Jubelfåsten inrättade han så, at alla de förnämste och rikaste i hela Christenheten skull församlas uti staden Rom, ifrån alla tre världsdelar, hwart hundra år, til at derstädes fira et allmänt Jubel-år, och hwar och en, som wille få syndernas för-



förlåtelse, (och hwem wille icke det) Skulle då besöka Petri och Pauli grafwar, hwilka bägge Christi Apostlar den Kejserslige tyrannen Nero i Rom hade låtit aflifwas, 68 år efter Christi födelse, och til hwilkas åminnelse där nu äro prägtiga Tempel upbyggde. Här Skulle nu hwar och en på knå låsa 5 Pater noster, och 5 Ave Maria, antingen han förstod dem eller icke, och sedan, efter rikeliga allmosor til Helgonens bilder, Kyrkor och Kloster, som lemnade otaliga penningesummor i Rom, och i samma mon riktade Påsweliga Stattkammaren, så resa hem igen. Och härmed war nu hela ändamålet wunnet med denna Påswiska Jubelfästens instiftande.

Men detta war et älsför härligt påfund för den Påswiska snålheten, och älsför mycket indragtigt at icke infalla oftare än hwar 100de år. Påswen Clemens den 6te förkortade derföre denna tiden til hwar 50de år, samt utskref werfeligen den nästa Jubelfästen til året 1350.

Härnäst tyckte också Urbanus den 6te, som upsteg i Påswiska Thronen 28 år derefter, at åsven  
denna



denna tiden wore alltför lång, at utwänta en så mäktig penningeskörd, samt förkortade dertföre denna Jubelfäst, at firas hwarje 33dje år, föregifwandes en ny orsak dertill, utaf HErrans Jesu wandrings-år här på jorden, hwarefter detta Jubel-år således borde rättas.

Men Paulus den 2dre, som upsteg i Påswiska Stolen 1464, förkortade ännu mera samma tid til hwart 25 år, så at inom hwart Seculum 4 sådana Jubelfäster kunde firas alt framgent. Och denna Påswiska Jubelhögtid sträckte sig äfwen til wårt fåra Fädernesland, samt firades här för sidsta gången år 1525, under Konung GUSTAF Wasas första regerings-tid.

Clemens den 7de, som då utskref denna Jubelfäst, brukade en ny och aldeles owanlig gunst emot Sveriges inwånare, at slippa den kostsamma resan til Rom, och få fira Högtiden hemma. Men hufwudsaken war i sig sjelf den, at han weste ganska wäl hwad liten orsak Sverige hade, at hysa minsta godhet för Romerska Stolen, som helt nyligen tilfogat Niket så mångfaldig skada och olyckor, och satt *Christiern* Tyrann mordwapen i händerna



til det gudlösa blodbadet i Stockholm, som han verkstaldte den 8de November 1520. Han mistänkte derföre at man nu mera här i Sverige icke skulle lyda hans befallningar, eller frukta för hans blirt och dunder, och fant derföre mycket rådeligare, at icke befalla, än lida den grusweliga stöten emot Konerska Thronens myndighet, at icke lydast; hållt han ännu icke war öfvertygad om Kon. GUSTAFS upfåt, antingen mot sig, eller Catholska läran i allmänhet.

Men denne wise Konungen war ännu icke färdig med sin stora föresatts, at aldeles befria det förtryckta Swea Rike ifrån Påswens tyranniska tråldoms- och både i den andeliga och wärldsliga regeringen; och tillåt derföre de Påswiske Prelater och Biskopar anställa alla sina widspjesser, liksom det skulle och borde så wara. Icke des mindre gjordes härmed sidska slutet på alla Påswiska Jubelsåster i Sverige, sedan de i 225 år tjenat til intet annat ändamål, än en tårande blod-igel, at ännu mera utblotta vårt fattiga Swenska Folk och Land.

Men wi nalkoms nu våra egna Ewangeliska och Swenska allmänna Jubelsåster i senare tider.

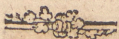
Så-



Sådana äro tre allmänneligen antagna at firas i vårt kära Fädernesland, efter et hundrade års förlopp, nemligen på det 21sta, på det 30de och på det 93dje året uti hwarje Seculo.

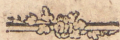
Den första Evangeliska Jubelfäst inrättades af Konung GUSTAF ADOLPH, år 1621, til at firas den 21 Januarii, den 21 Februarii och den 21 Martii, såsom en allmän Åminnelse- och Tackfågelse-Högtid, för den rena Evangeliska Lärans och Guds Ords klara ljus, som då först begynte upståndas för 100de år sedan, eller 1521, uti vårt kära Fädernesland, igenom det Påfviska mörkrets förskingrande, utaf Kung GUSTAF den I:ste: Ehuruwäl densamma saliggörande Lärans under detta århundradet icke aldeles hade waret befriad ifrån ganska svåra anfåktningar. Och äfwen denna samma Jubelfästen firades andra gången 100de år derefter, nemligen 1721, allt för samma orsak och ändamål.

Den andra allmänna Swenska Jubelfästen anställdes af Konung CARL den XI:te 1693, at firas öfwer hela Riket, til åminnelse af Upsala Môte och des beslut, som hölts 100 år förut, eller 1593, då den rena Evangeliska Lärans stadfästades, den oför-



öförändrade Augsburgiska Bekännelsen antogs, och den Påfviska Liturgien och Gudstjensten affstafades i hela vårt Fädernesland. Och just detta samma Jubel-år tilfaller nu oss, at andra gången begå och fira, med alla Swea rikes innebyggare, som nu leswo det 100 åratalet efter 1693, och jemt 200de år efter Upsala Mötets anställande, af CARL den IX:de, och des ornggeliga Beslut, 1593.

Wår tredje och sidsta Jubelfäst firades första gången 1730, den 14 Junii, gamla Stylen, eller samma dagen, som Jubelfästen i Tyskland war utfatt at firas, til en gemensam och allmän Högtid, ej allenast i Sverige, utan lika deltagande med alla våra andra Trosförwanter i Tyskland och öfriga världen, til en Åminnelse-, Glädje- och Tacksägelsedag, för Guds besynnerliga nåd, emot hela den Evangeliska Församlingen i hela världen och alla länder, igenom den dråpeliga Trosbekännelse, som Doctor Luther ingaf på allmänna Riksdagen i Augs-burg, för 200 år sedan, eller 1530, til Kejsar CARL den V:te, och hela Romerska Rikets församlade Ständer, med denna öfvertygande tilläggelse: at helswetes portar i alla ewighet icke kunde blifwa

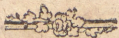


blifwä henne öfwermågtige: hwilket och berefter intil denna dag, uti 263 års tid är besannadt, twårt emot Kejsares, Konungars, Förstars och alla deras otaliga Krigshärars wåldsamma mordewapen och styrka.

Och detta ware så kårt, som möjeligen sagdt om äldre och sednare Jubelfåster i allmänhet, hwardan ämnet och ordningen följer, at äfwen något tala om vårt närwarande Jubel-år i synnerhet, med sina orsaker och ändamål; såsom närmaste äminnelsen af Upsala Möte 1593, samt Skäl och anledningar til detta Mötets fastställda Religions-Beslut, af våra fäder, för 200 år sedan. Wi finnom då en twäggehanda orsak både til detta Möte, och at fira des äminnelse med et allmänt Jubel-år; nemligen så wål den gamla hedniska Religionens och afgudadyrkans fullkomliga utrotande utur vårt kåra Fädernesland, som den Christna Religionens befriande och rening ifrån det Påfwiska mörkret, med alla des wilfareller och falska lärosatser.

Man måste då först med några ögnakast bese våra äldsta förfäders hedniska Gudalåra i Sverige, och huru den såg ut.

Denna



Denna Religionen inrättades af den namn-  
kunnige Tartariske eller Asiatische Höfdingen Oden,  
som tågade bort ifrån Swarta Hafwet, med en  
ganska stark utflytning, hit til vår Nord; hwilket  
skedde, efter Eddas utsago, då Pompejus Magnus  
härjade uti Asien, och således infaller i det närma-  
ste med 65 år före Christi födelse. Denne Oden  
hade icke mindre än 26 söner, dem han satte til  
Höfdingar i alla de länder han genomdrog; men  
sjelf satte han sig neder här i Swerige, och utwalde  
gamla Sigtuna til sit eget boställe. Här uprättade  
han et Offerhus och en Gudalåra, som icke slytade  
på annat, än at han sjelf måtte dyrkas som en Gud  
efter döden, och Tros-artiklarna bleswo också der-  
efter. Han inrättade 3 stora Högtider, at firas hwart  
år, då boskap, oxar, swin och människor offerades,  
nemligen om hösten, om mid-wintern, och om våren.

Men Yngve Frey, en af Odens efterträdare,  
hade af Oden fått gamla Upsala til boställe. Denne  
upbyggde här det ryktbara Afguda-templet, deruti  
tre afgudar, Thor, Oden och Frey insattes, som  
dyrkades och tilbådos af våra förfäder och hela  
Norden, til 1000de år, efter Christi födelse, med  
offer och slagtande både af folk och få.



Jemte sådan Gudstjenst lärde och Oden våra Swenska ursåder wisa Tros-artiklar: såsom at själarne word wål obödelige och fingo et annat hemwist efter detta lifwet, men at det wore en himmelsk förtjenst och wist medel at komma til Oden sjelf uti Hwal-hall, eller de sällas boningar, at stupa i frig, eller dö för swärd; och at bekräfta sin lära, lät Oden til slut risa sig med swärd och stickas med et spjut, hwarmed han tilågnade sig, och bad alla de själar wara wälkomna efter til Hwal-hall, som på lika sätt hädanskilgdes, der de med honom skulle få lefwa goda dagar, äta fläsk och skinkor, dricka öl och mjöd, samt upwaktas af 14 stycken tjenste-andar, dem han kallade Wal-kyrjor.

Men håremot wore det en stor skam, ja aldeles olyckeligt, at dö på sotesängen af ålder och sjukdom, och Edda säger rent ut, at alla de männer, som dödde af ålder och sjukdom, de fastades i helswetet.

Huru djupa rötter dessa och flera dylika lärosatser fastat, uti våra blinda och hedniska förfäders öfwertrygelse, wil man endast, för korthet skull, anföra et enda exempel til bewis, utaf vår gamle slagskämpe Starkotter, som lefde hela 700 år efter

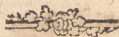
ter Odens tid: Denne Starkotter hade bewistat det första fältslag, som någon tid stådt i hela Norden, på Bråwalla hed, der Swenska Konungen Sigurd Ring segrade öfwer den Danske Harald Hiltetand. Här nedfablade Starkotter med sit långa huggswård, på ymse sidor, hela gatorna igenom fiendteliga hären, och högg midt i tu skoldar, hästar, människor och skoldemör utan åtskilnad, men slapp likwål sjelf derifrån med lifwet, och begynte sedan frukta för en skamlig död, af ålder och sjukdom. Han tog dertfore hela sin skatt, och allt det guld, silfwer och penningar, som han hade i synnerhet förwårswat sig igenom en Kung Ahles dråp, och bant alskammans i en pung wid sin egen hals, til belöning för den, som kunde taga honom sjelf af daga. Men då ingen annan hade lust at bardas med denne gamle hjesen, så öfwertalade Starkotter sjelf en kämpe Hather hårtil, såsom en skyldighet, efter Odens lära och hämndelagen; emedan Starkotter hade förut ihjälslaget Hathers egen fader, hwilket Hather nu aldrig med heder och ära kunde undwika at hämnas, då tillika en sådan belöning dertfore utsattes: hwarpå kampen begyntes, och Starkotter, efter sin önskan, blef ihjälslagen, och begrafwen i en hög, wid Wegehalm, i Skåne.



Det är nästan obegripeligen, at våra Swenske förfäder kunnat komma så långt in uti hednisk blindhet, at de antaget de grofwaste misgärningar, rof och mord, härjande och brännande til en gudatjenst, som likwäl äro så stridande emot alt förnuft och all människo-natur, at andra hedniska folkslag hafwa ansett samma brott med affky och lifsstraff; men hos oss war det en heder, ja et Religionsmål, at både mördra och blifwa mördad: så at Wolsungasagan påstår uttryckeligen, at aldrig någon berömligare slaget har sunnits i vår Nord, än Wolsungarna; ty de hade gjort många stora och hederliga gärningar, slaget ihjäl mycket folk och mördat Konunga-söner, ehwar de framfaret. Uti dessa hedniska Religions-sattser låg orsaken til deras gudlösa och omänniska lefnadsfatt, hwarmed de i hela tio hundra år, anfäktade alla andra Christna länder i Europa, med härjande, mord och rof, år efter år; så at intet annat medel war möjligt, at göra slut derpå, än med Nordens omvändande til Christna läran, hwilket ock för alfwar beslutades på et Möte i Aken, år 817. Tolf år derefter, eller 829 inkom den förste Christne läraren Ansgarius til Sverige, och predikade Guds ord och Christna läran,

låran, för en Kung Björn på Håga, som nu är en Bondeby wid Upsala, samt i Björkö: Och flere andra efter Ansgarius. Dlof Sköt-Konung blef den förste Kong i Sverige, som antog Dop och Christendom, wid år 1008. Men alt detta uträttade så godt som intet, och Oden dyrkades ännu med hela sin offer-låra bredewid, i gamla Upsala Afgudatempel, eller sjelfwa Dlof Sköt-Konungs hufwudstad, det han nödgades tola, och ej war i stånd at hindra.

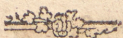
Långt mera uträttade Norrste Prinsen Dlof Tryggwason: han for flera år ut i härnad, härjade och röfswade på många Länder, jemwål in i Medelhafwet och Grefeland. Här hade han fått någon kunskap om den sanna Guden och Christna Religionen, förmodeligen af sina Christne fångar, men på hemresan til Norrige blef han wäderdrifwen wåstan för England, och måste ligga ann wid Sorlingska öarna. På en af dessa små Scilly-öarna bodde då en ensåtes eller enstakad man, som antingen hade eller ock taget sig en prophetisk anda. Denne förkunnade Dlof Tryggwason, at han skulle blifwa Konung i Norrige, om han wille sjelf antaga Dop och Christendom, och sedan omwända



Norrige til Christna läran; hwarpå Olof Tryggwason lät sig döpas, och kallas Olof den Grefiske, underwisas i Christna Religionen, undfick Christna lärare, seglade åt Norrige år 995, med heligt löfte, efter den tidens sed, at antingen omwända Norska Riket til Christendom, eller ock sjelf tillsätta sit eget lif deröfwer, om han blefwe Norriges Konung.

Detta lyckades, och hela Norska Riket tillika med hela Bohus land, som då kallades Wiken, blef på fyra års tid nödgadt at antaga Christendom, så at hwar människa måste låta döpa sig i hela landet; ehuru icke efter Christi ord: lärer alla hedningar, och döper dem sedan, men denne ny-modige Apostelen predikade Evangelium med hvar öfwer hufwudet, at antingen döpas på stunden, eller halshuggas på stället, och läran fick komma efter, så godt hon kunde; hwarföre ock hela landet i största hast blef upfylldt med döpta hedningar, det ock utgången i längan tid derefter bewisade, under St. Olofs regering, at en omwändelse, som efter Drottning CHRISTINAS talesätt, sker med Dragoner, har ingen öfwerlygelse med sig.

Men just denna tiden regerade Olof Skötkonung i Sverige, och hans Syffonebarn Ragwald



Ulfsson war nu hans Jarl, eller General-Gouverneur här neder i Wästergöthland. Denne Jarlen friade til Kung Olof Tryggwasons Syster Ingeborg, och fick henne gjerna på wilkor, at blifwa Christen med alla sina underhafwande, hwarpå bröllopet firades i Norrige och Konungens egen närwaro på Sola, och Ragwald Jarl med Bruden förde Christna Läran och Lärare in i Wästergöthland år jemt 1000, som här fastade beständiga rötter och tilwärt; utan affeende och utan gemenskap med Upswearnas lilla Christendom i Björkö, eller asgudadyrkan i Upsala. Och ifrån denna tiden kan man sålunda räkna Christendomens wiså början i vårt kära Fädernesland, fastån Upsala Asguda-tempel stod hela 70 år derefter, samt Hedendom och Christendom wål i 200 år wägde om hwarandra, innan alt asguderi blef utrotadt.

Wi förstå atdeles icke, och understå oss ej heller at döma om Guds förborgade wägar och orsaker, hwarföre våra arma förfäder skolat samta i gråseligt hednistt mörker och blindhet hela 1000de år efter Christi födelse, förån Guds sanna kannedom, och hans ords klara ljus fick uplysa vårt förblindade Fosterland.



Men vår skyldiga förbindelse är nu så mycket större, at med wördnadsfull tacksamhet erkänna Guds förbarmande nåd, som sluteligen låtit sit löfte genom Propheten Esajas jemwål fullbordas öfwer Swea Folk och land: Det folket, som i mörker wans drade, ser et stort ljus, och öfwer dem, som bodde i gräselig mörkt lande, skiner det klarliga, nu snart mot 800 år, efter hedniska mörkrets fullkomliga utrotande. Och just detta är första orsaken til denna dagens firande, såsom en Åminnelsefäst i alla Swenska Lärohus och Scholar, samt morgondagens helgande, i alla Fäderneslandets Ryrkor och Församlingar, til et allmänt Jubel-år, Tacksägelsefäst och Högtid.

Sluteligen återstår, at korteligen påminna oss hwad orsak och ändamål wi hafwom at fira denna Jubelfäst, såsom en åminnelse af Upsala Môte 1593, hwarigenom vår Christna Evangeliska Religion, til alla sina Grund-artiklar, befriades ifrån alla Påswiska willfarelser.

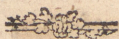
Den Påswiska Christna Religionen, som infördes i Sverige med Hedendomens utrotande, war wäl til sin hufwudgrund densamma, som ifrån Apostlar



larnas tid blifwet lärð, predikad och utspridd fring jorden; men de Romerske Biskoparne, som eljest kallas Påfwar, hade likwål, tid efter tid upblandat och tilöft denna Himla-läran med människo-dikter, willfarelser och twärt emot den heliga Skrift stridande lärosatser: så mycket wederskyggeligare, som falska til sin grund, och ogudaktiga til sit ändamål, nemligen at uphöja Påfvens wälde och myndighet öfwer alt både andeligt och wärldsligt Regemente i hela Christenheten; och det på Himla-lärans egen bekostnad.

Således updiktades nu en Skårseld, hwaruti de saligen aflidnas själar skulle förut renas, innan de kunde komma in i himmelen; men för at hjälpa dem ur denna Skårseld, så inrättades Själamaßor, som de andelige skulle hålla öfwer dem, för ren betalning, af den dödas arf, eller släktens bekostnad. Och härmed hade denna widskeppeliga Gudstjensten wunnet hela sit snålhets ändamål.

Fem nya Sacramenter tilskapades, utom Christi egna, så at de in alles skulle wara sju; hwarjemte de Påfwise woro så oförskämde af ändra Guds egna, särdeles i den heliga Nattwarden.



Jungfru Mariå och Helgonens åkallande och dyrkan, infördes såsom en Gudstjenst, med offer och wördnad för deras bilder och belåten, som upställes i alla Kyrkor och Kloster.

Peregrinsresor til de heligas grafwar, och klosterlesnad, såsom goda werk och himmelsförtjenster, instiftades i alla länder.

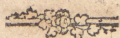
Prästernas giftermål och ägtenskap blef aldeles förbudet, på det deras, den tiden gansta stora inkomster och arf, endast skulle tilfalla Kyrkor, Kloster och Påswens skattkammrar, at brukas efter omskändigheter och behof.

Wi hafwom härpå et inländskt och besynnerligt exempel, som endast dersöre kan nämnas; at då Olaus Petri, som war prästwigd, ordenteligen ingick ägtenskap, i Konung GUSTAF I:s tid, som ock hells bewistade bröllopet; så upretades den Påswiske Biskopen i Lindköping, Hans Brass, til yttersta iswer: skref och förbrådde Konungen detta giftermål, som han kallade en ochristelig gårning, den ingen andelig sedan Apostlarnas tid wågat företaga, men at Konungen, i stället för at straffa syn-

syndaren, och ställa honom under Påfvens dom, hade sjelf bifallet hans okyskhet, m. m. Swarpå Konungen swarade, at ägtensskapet wore af Gud sjelf instiftadt, och Mäster Olof wille sjelf förswara sin gårning af Guds ord; hwilket ingen kunde honom förwågra, m. m.

Men den höge Prälaten förnedrade altför mycket sin lära, med en dum osanning, eller ock rögde sin grofwa okunnighet, som icke mindes, at Prästernas giftermåls förbudande, aldrig hade wäret antaget eller gilladt i Sverige, förån på Mötet i Skenninge år 1248, som war äfwen så långt efter Apostlarnas tid; och at samma ägtenskaps förbud aldrast först påtrugades Prästerskapet i Dannemark år 1120, med sådan wåldsambhet, at de måste i hela Danska Riket, på en gång, drifwa hustrur och barn ifrån sig, med jämmer och we-klagan i hela landet af brödlösa barn och wårnlösa enkor; hwar-öfwer den bedröfwelse-versen skrefs til åminnelse: M. C. bisque decem (1120) Danorum Clerus abegit Uxores ductas, non sine clade gravi.

Men Påfvens andeliga tyranni gick ännu längre, så at den heliga Skrift blef aldeles förbuden läsas  
af



af andra, än Prästerna, och äfwen at öfversätta Bibelen på något Europeiskt tungomål. All kunskap skulle öfverhöljas i mörker, och man borde hwarken weta mera, eller tro något annat, än hwad Påfwen i Rom förestref, såsom det wore nedkommet ifrån Gud och selswa himmelen. Hwarföre ock den förre nämnde Biskopen Brass, så häftigt förifrades emot nya Testamentets öfversättning på Swenska, at han i yrrel talade vers: Det wore bättre at Paulus waret bränder, än at han skulle blifwa af hwar man känder.

Alla Wetenskapers iråkade lågerwall och barbarie på denna tid, befrämjade jemmål ganska mycket dessa Påfwiska ändamål. Boktryckare-konsten blef ej upfunnen, förän år 1440 af Johan Faust i Mainz. Bibeln låg förwarad i skrifna Hebraiska och Grefiska grundspråken, dem så eller ingen kunde läsa; och ibland alla Swenskar hålles Arche-Biskopen Gustaf Trolle för den förste, som lärt Grefiska, då han studerade i Cöln, omkring 1510. Man hade wäl ock en gammal Latinsk öfversättning af Bibeln, Versio vulgata kallad, men de woro äfwen så få som förstodo densamma; hwilket en Påfvisk  
Arche-



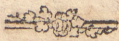
Arche-Biskop i Upsala, Johan. Magnus sjelf be-  
fråstar om Prästerna: det de woro så usle, at de  
ej kunde låsa latin innan til, än mindre förstå den.  
Til följe af alt detta upbringades Påswens tyran-  
niska wälde til en sådan högd, at han bandlyste  
hela Konungariket och Länder, för minsta förselsler  
mot hans myndighet eller olydnad emot hans be-  
fallningar: Då tillslutades alla Kyrkor, intet Guds  
ord predikades, inga Sacramenter utdelades, inga  
barn döptes, inga lif begrofwos, och hela landet  
skulle förwandlas til en hednisk hisskelig öken. Ja,  
för at utdrifwa sin egen ochristeliga hämndgirighet  
til yttersta högd, och detta arma folkets yttersta  
elände, så anbefaltes tillika närmaste granne, eller  
farligaste fiende, at verkställa Påswens bandlysning,  
och anfälla samma land med härjande, mord och  
brand, lika som *Christiern den II:dre* fick denna be-  
fallning öfwer Sverige, hwilken ock denge blod-  
törstige Tyrannen verkstaldte med yttersta grymhet.

Detta alt oagadt, kunde likwäl det Påswiska  
tyranniet ändå tåmmeligen bära sig, i en förblindad  
Christendom, ända til des Påswen Leo den 10de,  
år 1517, utfärdade sina Affatsfråmare i hela Chri-  
sten



stenheten, til at sälja syndernas förlåtelse för penningar, och ren betalning; hwarjemte dessa främare höllo så grofwa och förargeliga predikningar, som icke kunde annat än fiöta emot, och falla i ögonen. I sådant ärende ankom en Tezel i Tyskland, en Samson i Sweiz, en Arcimbodus til Dannemark och Sverige, och andre annorstådes. Tezel sålde sina Aflatsbref i öpen bod uti Saren, och predikade så här: at alla synder förlåts dem som köpte dessa bref, at helfvetes portar skulle i deras dödsstund för dem wara stängde, men himmelens portar öppnade. At den, som köpte aflatsbref, kunde aldeles wara obekymrad om sin salighet, at om bref köptes för själarna i Skärselden, så blefwo de, så snart klangen hördes af pengarne, strax flyttade från sit plågorum til himmelen, at Aflatets kraft wore så stor, at den utplånade de aldragrofswaste synder och misfgärningar. Nu wore himmelens döer öppnad, hwarföre försummade man då at gå in? nu kunde man, för en obetydelig penning, lösa sina förälbrar och anhöriga ifrån deras plågor i Skärselden, m. m.

På lika sätt predikade Samson i Sweiz, at Påfwen ägde fullkomlig mage både i himmelen och på



på jorden; och sålde äfwen Afslatsbref både för begångna och tilkommande synder. En Wdelsman wid namn Arnay betalte 500 Dukater för et sådant på Pergament, andre köpte dem för långt mindre, ända til en half Riksdaler och der under. En Capitain i Bern, wid namn Jacob von Stein, gaf Samson en wacker grå häst, i betalning för et Afslatsbref, som ej allenast skulle gälla för honom sjelf, utan hela hans Compagnie, hwilket bestod af 500 man, samt för alla hans förfäder, och underhafwande på Herrskapet Belp wid staden Bern.

Samson predikade tillika, at alla de, som en söndags estermiddag gingo tre gånger omkring kyrkan, och läste en andäktig bön, kunde befria hwilken själ de wille ifrån Skärselden; och sedan alla människor nu fallet på knå, och 5 gånger uprepat Pater noster, och Ave, för själarna, så ropade han med hög röst: nu woro alla Bernska själar befriade från skärselden och sjelfwa hellswetet, och sedan inkomna i himmelen, se! huru de sngä up til himmelen. — At förtiga flere lika så gudlösa, som dumma dårhus-uptåg.



Men detta anförda, är redan mer än tillräckliga bevis, huru långt den gudlösa och oförskämda Påswiska myndigheten hade wanskapat och förderfwat, wanhedrat, och ohelgat hela Christna Religionens hufwudgrunder; samt å andra sidan, huru långt den himmelska sanningen, och wår salighetslära hade råkat i förfall och et skändeligt misßbruk på denna tid. En gudfruktig och dygdig Kyrkoherde, wid namn Ulric Zwinglius uti Sweiz, och en Augustiner-Munk i Saren, som blifwit Profesör i Wittenberg, benämnd Martin Luther, kunde omöjligén tåga till dessa Religionens oförskämda misßbruk, och himmelska sanningens wrångwisa ohelgande, samt den derutas följande människo-själawåda. De begynte derföre både lära och skrifwa emot dessa mörkssens lögn-predikare, med tydeliga bevis utur Guds heliga ord, och stridande twärt emot Påswens både myndighet och lära, oagtadt så wågsamt företag hade kostat Regenters och Konungars kronor och lif. I början föraktade ock Påswen dessa små obetydeliga kråken; ehuru Zwinglius gjorde honom mycken förtret uti Sweiz, så at han måste återfalla sin främare Samson derifrån; och Sweitzarne förbrådde Påswen, at han hos dem bortgaf andeliga

hyslor

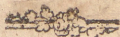


lyflor åt sina Gardes-soldater, som de kallade både olårda och oandeliga boswar, det de med wåld wille hindra. Men då Påswen begynte mer och mer sätta Luther i trångsel, så angrep denne honom sluteligen med sådan håstighet och styrka, til at bewisa sin tro och lära, utaf gamla och nya Testamentets heliga böcker, dem han war mågtig, at Påswens myndighet-deremot förlorade altsammans.

Rårt sagt, han upfatte en sådan Tros-bekännelse för hela wärlden, endast grundad uti Guds eget ord, som bewisade och förkastade alla Påswiska willfarelser, stycke för stycke, igenom alla den Christna Lärans huswud-artiklar. Och just denne, under namn af Augsburgiska Bekännelsen, ingafs til Kejsar Carl den V:te 1530, och antogs sedan til en Symbolisk Bok i alla Evangeliska länder. Men tiden tillåter icke at utföra denna saken, såsom sig borde. Wi märkom allenast at den rena Lutherska Lärnan, såsom grundad i Guds egna ord, och bygd på denna Tros-bekännelse, infördes i Sverige af Konung GUSTAF den Första, med de Påswiska willfarelsernas utdriswande, ehuru icke strax såsom et Symbolum.

C.

Men



Men efter Konung GUSTAFS död, och då hans andre son och efterträdare JOHAN den III:dje upstigit på Swenska Thronen, så begynte å nyo desse Påswiska stormar utbryta och rafa med tiltagande öfvermagt, mitt i Swenska Församlingens Gudomeliga tro och lära.

Orsaken härtil war Konung JOHANS Drottning, *Catharina Jagellonica*, en Pålsk Prinsessa, född och upammad i Påswiska Läran, som retad och inbläst af Påswiska Prälater, Jesuiter och Munkar, öfvertalade sin Man alt hwad hon wille, och denna swage Konung råttade sig så aldeles efter et Fruntimmers swaga öfvertygelse, at han nästan nedref alt, hwad hans stora Fader hade upbygdt til Sveriges både andeliga och timmeliga wälfärd. — Här fans nu ingen Zwinglius i Sweiz, ingen Luther i Saren, til motwårn; utan en Swensk Arche-Biskop i Upsala, owårdig at nämnas, som långt ifrån motstånd, underskref alt, för at winna Hofwets nåd och gunst.

Kärteligen: hela Påswiska Gudstjensten, under namn af liturgie, antogs och infördes å nyo; men de lutheriske Präster, som sedan wågade nå-  
gon

gon motsägelse, bortdrefwos med wåld, affattes från Embeten, fastades i fångelse, alt efter Hofwets nådiga behag och wilja.

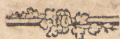
Ronung GUSTAFS yngste Son, Hertig CARL af Södermanland stråfwade wål i det långsta emot denna Påswiska strömmen, tillika med Lutheriska Prästerskapet i hans Hertigdöme Södermanland, Nerike och Wärmeland; men just som denna för-muren åfwen hölt på at öfwerswåmmas, så affomnade Ronung JOHAN i Novemb. 1592. Hertig CARL försummade då icke tillfället, han utskref et fritt Riks-Möte til Upsala, af Prästerskap och alla Rikens Ständer i Februario 1593. Här för-enades då alla, både Prästerskap och Ständer, at antaga den Ausburgiska Trosbekännelsen, förkasta Påswens wålde och lära, affkassa liturgiska Guds-tjensten; samt med alla sina efterkommande blifwa oryggelige wid Guds rena ord och Himla-låran: hwilket fasta beslut med egenhändig namn och underskrift bekräftades.

Men Ronung JOHANS Son, SIGISMUND, som redan bestigit den Polska Thronen, war ock utkorad til sin Faders efterträdare i Sverige. Han



inkom genast, och blef krönt i Upsala til Sveriges Konung nästföljande året 1594; hwarester han straxt begynte ogilla Upsala Môte och dess beslut, såsom afsjorde i hans egen frånvaro, ånskönt han före Kröningen hade skrifteligen gifwet sin Kongelige försäkran derpå. Men här hafwom wi et årofullt bewis på våra Swenska Förfäders tro och redelighet, både för Gud och människor, wärdigt at wördas af oss och alla efterkommande: här halp nu hwarken nåd eller onåd, de blefwo alla orörligt ståndaktige wid sit beslut, och SIGISMUND afreste til Polen, hwarester han åter inkom med Polska troppar, at underkufwa både Riket och Religionen, men blef aldeles slagen wid Stångebro, nära Linköping, samt omsidor förklarad Swenska Kronan och Riket förlustig med alla sina efterkommander.

Och sedan detta Upsala Mötet således gifwet Påfwen sista stöten i Sverige, så äro twänne stora Religions orsaker til dess åminnelse, med denna Jubelfästens instiftande, så wäl i Hedendomens förkastande, som Christendomens fullkomliga befrielse ifrån alla willfarelser, wäld och tyrannie.



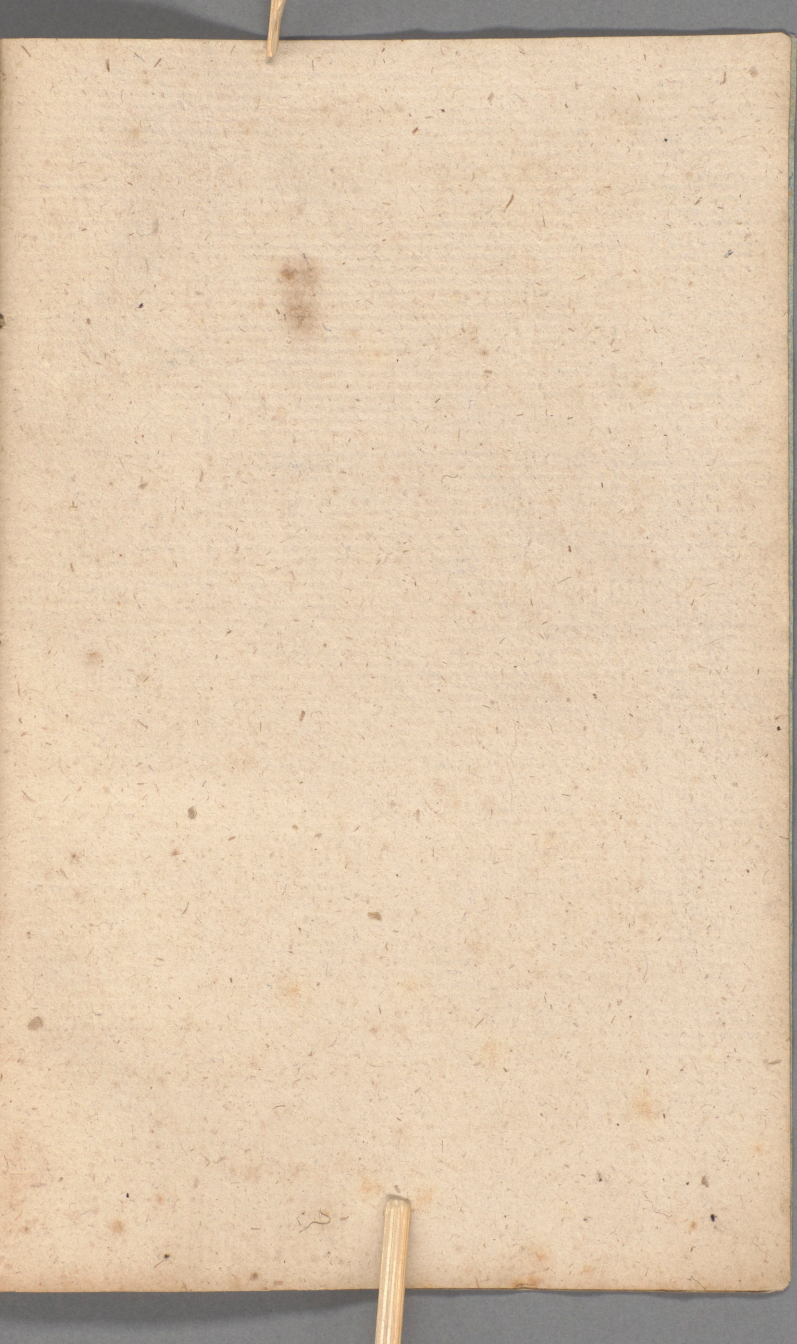
Men wi hastom til slut, at endast nämna huru Konung CARL den XI:te, som lefde 100 år der-  
 efter, eller 1693, icke sparade någon omsorg, slit och  
 kostnad, at uplifwa minnet af detta Möte, med en  
 allmän Subelfäst i hela Swea Rike. Sjelf for  
 han in til Upsala, at sira den, på samma tid och  
 samma ställe, tillika med Kronprinsen, CARL den  
 XII:te, som då war 10 år, bewistade sjelf alla  
 Lärdoms-prof och Religions-öfningar, som dertill  
 hela weckan anstaldtes i Kyrkor och Academier. Och  
 ehuru han eljest aldrig slösade med Rikets inkom-  
 ster, antingen på lustbarheter, skådespel eller an-  
 dra yppigheter, så sparade han nu ingen kostnad;  
 utan lät slå en mängd dyrbara skådepenningar, i  
 guld, til 50 Ducaters wigt hwardera, som utdela-  
 des til de förnämsta i Riket, samt utländska Evan-  
 geliska Academier, och i silfwer, til 6 lods wigt,  
 hwaraf alla Collegier, Consistorier, Civil- och Mi-  
 litaire-Embetsmän, jemte alla Profesorer, Lectorer  
 och Prostar i Riket fingo et Exemplar: hwarpå  
 Evangeliska Församlingen föreställes i bild af et  
 skepp, som wråkes i brusande wågor, med öfwer-  
 skrift: *Factatur, sed tuta tamen*, under en strå-  
 lande sol, med namnet *MM* och på andra sidan:

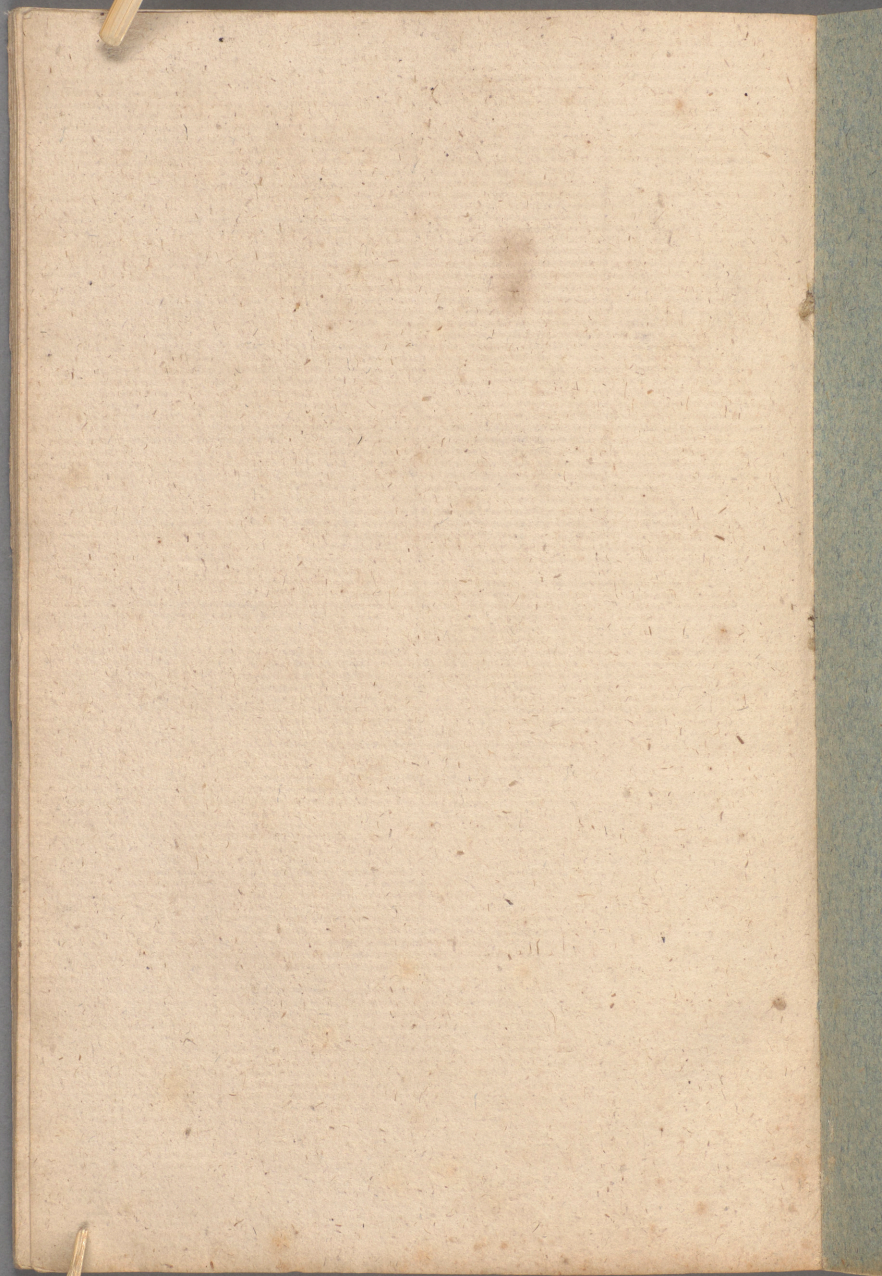


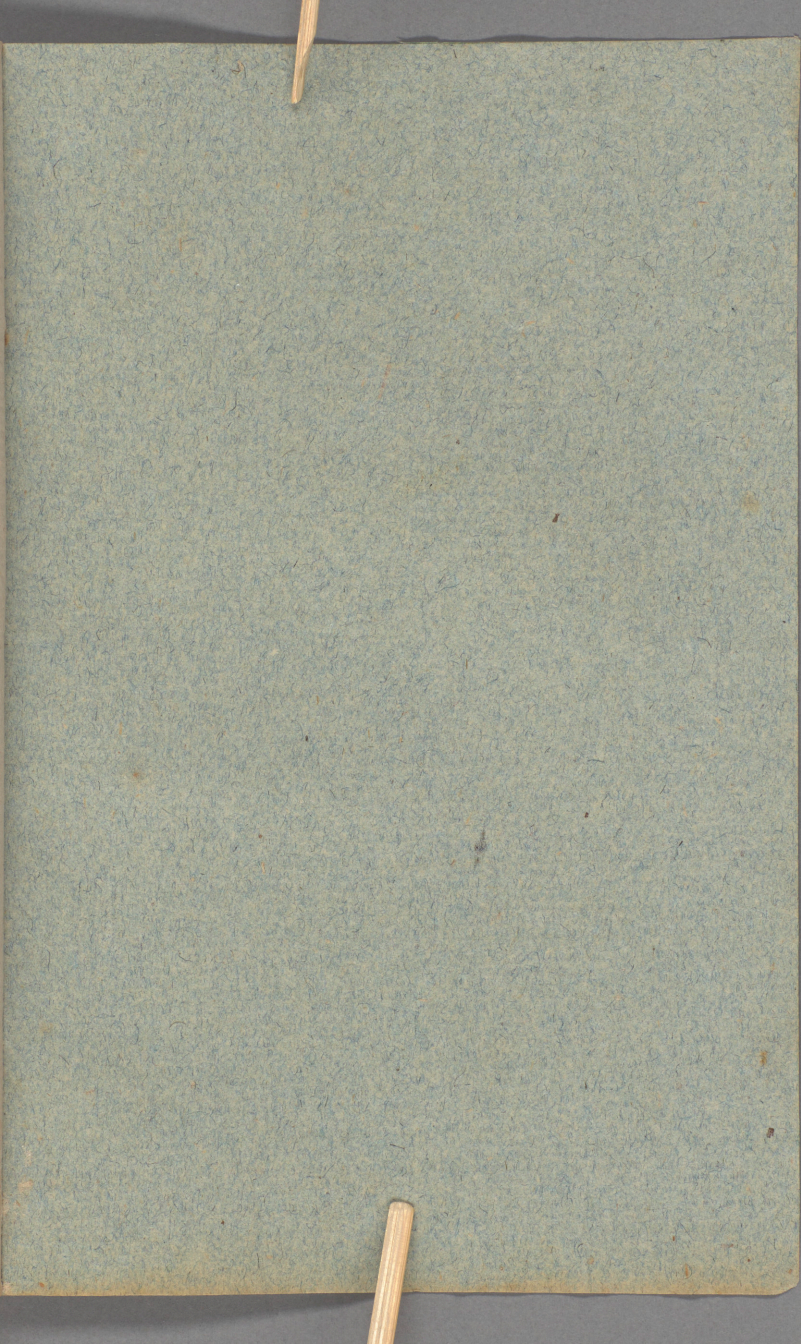
In felicem memoriam Concilii Upsaliensis, ejus decretum centesimo abhinc anno, persecutioni Liturgicæ finem attulit 1693. Denne minneswärde skådepenning är wäl här i Consistorio förlorad, förmodeligen i wädelden 1721, men kan ses i Herr Szwerc-Inspector Norns kostbara Myntsamling.

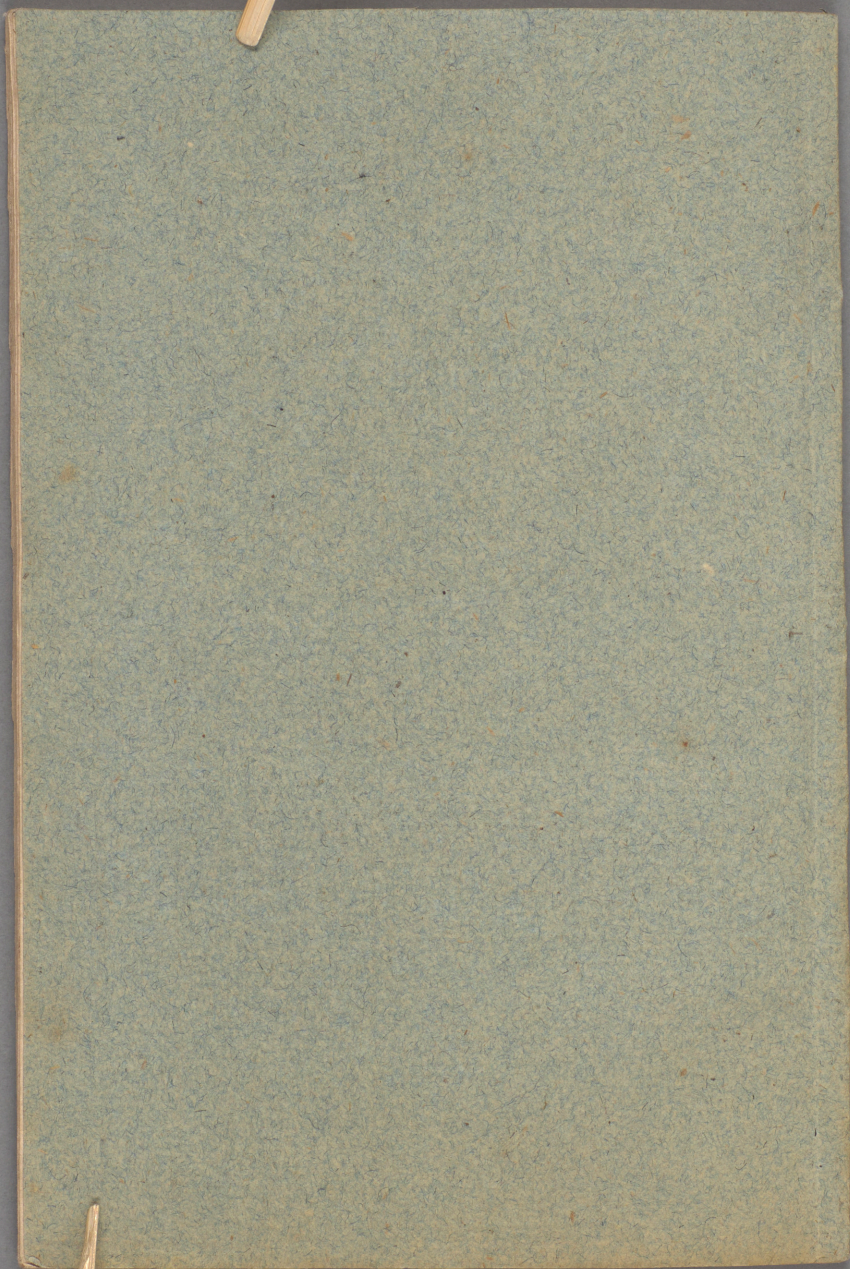
Endast til de fattige utdelte och Konungen 10,000 Daler Silfwermynt, hwaraf de i Upsala allena fingo 1000. Kårt och sluteligen sagdt: Han underlåt intet, som göras kunde, at förnya, stadfåsta och bekråsta Upsala Måtes Beslut, til et nytt och efterkommande 100 års förbund, ifrån sin och til wår nu närwarande tid och dag. Och just detta samma år och nu ändamålet med denna Jubelfåstens firande, af oss och alla Sweca Rikes innebyggare: at samsålt ingå och åter stadfåsta detta samma Förbund och beslut, hwars kårta inneholl och hufwud-summa är denna: At såsom råttstæffens Christne, och Förbunds-bröder uti en rått låra och rått Tro, rått lefwa och rått dö. Hwilket Förbund ware slutadt och bekråstadt af oss och efterkommande, för Gud och människor, med Ja! och Amen!











Inches 1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Centimetres

# **TIFFEN** Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

